

Марина Черкашина-Губаренко

ОПЕРНИЙ ТЕАТР

У МІНЛИВОМУ
ЧАСОПРОСТОРИ

до 100-ліття
Національної музичної академії України
ім. П. І. Чайковського

200-ліття
з дня народження
Ріхарда Вагнера

АКТА

Видавництво доставляє замовлені книжки посилкою з післяплатою мережею «Укрпошти». Звертаємо Вашу увагу на те, що видавництво сплачує послуги «Укрпошти» з доставки книжок на території України.

Можлива також доставка посилкою з післяплатою через «Нову пошту». Для замовлень сумою до 300 грн. повні витрати на таку доставку складатимуть 25 грн. Для інших замовлень — витрати на доставку сплачує видавництво.

УДК 782

Ч 48

Ч-48 Черкашина-Губаренко М. Оперний театр у мінливому часопросторі / Марина Черкашина-Губаренко. – Харків: «Акта», 2015. – 380 с.

Жива подорож багатьма містами й містечками, де авторка передивилася величезну кількість оперних спектаклів, була свідком визначних і не дуже музично-театральних подій, закономірно склалася в одну велику метамандрівку мистецьким світом на сторінках цієї книжки. Ця серйозна оповідь про мистецтво сучасного світу розказана мовою мистецтва класичного, бо рефлексуючи побачене і почуте, авторка насичувала “прогулянку” паралельними мистецтвознавчими сюжетами, алюзіями, історичними відступами.

ISBN 978-966-8917-67-7

© «Акта», видання, 2015

Велика прогулянка / Ганна Веселовська (5) Від автора (7)

Передмова (9)

Оперний Мюнхен (15)

Від Монтеверді до Глюка (22)

(26) *Перший історичний відступ*

Опера і грецький міф,
міф та історія на оперній сцені

(40) *Другий історичний відступ*

Опери Генделя в теорії та практиці
сучасного театру

(60) *Третій історичний відступ*

Два «Орфеї» в діалозі оперних епох

Моцарт, Бетховен, рання романтична опера (65)

(81) *Четвертий історичний відступ*

Крах романтичного героя
в «Засудженні Фауста» Ектора Берліоза

Географічна модуляція слідом за музикою Дж. Россіні

Подорож з Німеччини та Австрії в Італію

Трохи історії — і сьогодення (90) Viva Italia,
viva Rossini (104) Веселі пригоди та щасливі
випадковості (105) Відомий і невідомий Россіні
(112) «Севільський цирюльник» на сцені Мінської опери
(128) Подорож у казку (131)

Метаморфози добре знайомого репертуару

Гуно. Бізе. Массне. Леонкавалло. Пуччіні (135)

Опери Джузеппе Верді в Києві, Мюнхені, Зальцбурзі

Флотилія Верді на берегах Дніпра (158) Опери
Верді в місті Вагнера (164) «Макбет» на фестивалі
в Зальцбурзі (172)

Ріхард Вагнер:

театр сьогодення і майбутнього (175)

(176) П'ятий історичний відступ

Озирнемося у часі: Меєрбер

Вагнерівський Байройт. Театр на зеленому пагорбі (181)
 Байройт. Пристрасті навколо Ріхарда Вагнера
 тривають (190) Театр Ріхарда Вагнера на сценах
 нового тисячоліття (192)

(231) Шостий історичний відступ

Сни і сновидіння в біографії
та в творчості Ріхарда Вагнера

Лоєнгрін XXI століття, або на якого Месію ми очікуємо? (236)
 Вагнер contra Верді, або «Аїда» в Дрездені (248)

(251) Сьомий історичний відступ

Фаустіанська модель і архетипи несвідомого
в опері XIX ст.**Російська оперна класика**

«Руслан і Людмила» М. Глінки в естетиці сучасного
 оперного театру (258) Дві версії «Бориса Годунова»
 М. Мусоргського (266) «Снігуронька» в Мінську —
 шлях від казки до міфу (271) Опері П. Чайковського
 в Мюнхені й на фестивалі в Екс-ан-Провансі (273)

(279) Восьмий історичний відступ

Про що розкажуть нам оперні сюжети:
трістанівські мотиви «Євгенія Онегіна»**Оперні шедеври XX століття виборюють сцену століття XXI**

Оперний Берлін двадцять років по тому. «Єнуфа»
 Леоша Яначека (284) Ріхард Штраус (287) «Жінка без
 тіні» Р. Штрауса – Г. фон Гофманстала (290) Оперні
 міфи і символи XX століття. Клод Дебюссі. Альбан Берг.
 Феруччо Бузоні (294) Естафета поколінь. С. Прокоф'єв.
 І. Стравінський. Б. Бріттен. Нові імена (307)

Кілька слів про українську оперу

(330) Дев'ятий історичний відступ

Слово, музика й театральна дія в українській опері:
історія та сучасність

Оперна столиця Галичини — рух у часі (340) Опера-балет
 Віталія Губаренка «Вій» у партитурі й на сцені (344)

Роздуми над феноменом опери (349)

Показчик оперних творів (359)

Іменний показчик (365)

Велика прогулянка Ганна Веселовська

Майже у кожного автора настає момент,
коли він прагне щось радикально змі-
нити в своєму письмі. Пишучи про-
тягом майже всього життя про оперне мистец-
тво Марина Черкашина-Губаренко, здається,
випробувала геть усі можливі підходи до цього
матеріалу: через мистецькі епохи, жанри, по-
статі окремих композиторів.

Тому свою книжку авторка зоргані-
зувала як своєрідну прогулянку найзначніши-
ми оперними фестивалями світу — Байройт
та Пезаро, знаними музичними столицями,
відвідуванням прем'єрних показів у різних
містах. Вона дійсно подорожувала багатьма
містами й містечками, передивилася величезну
кількість оперних спектаклів, була свідком ви-
значних і не дуже музично-театральних подій.
І, як на те, всі її подорожі закономірно мали б
скластися в одну велику метамандрівку мис-
тецьким світом.

Ця серйозна оповідь про мистецтво
сучасного світу розказана мовою мистецтва
класичного, бо рефлексуючи побачене і почуте,

авторка насичувала «прогулянку» паралельними
мистецтвознавчими сюжетами, алюзіями, істо-
ричними відступами. Зрештою інтелектуальні
та джерелознавчі перипетії і є головними тро-
пами мистецтвознавчого письма, якими Ма-
рина Черкашина володіє елегантно й високо
професійно.

Книгу розпочинає розлога і дуже ціка-
ва частина, що деякою мірою нагадує славет-
ні вагнерівські увертюри, в яких попередньо
звучать основні лейтмотиви оперного тво-
ру. У тексті, написаному жваво і залюблено
в предмет, з'ясовується природа театраль-
но-оперного мистецтва як такого, особливості
його сприйняття, естетика сучасних оперних
постановок, специфіка музичної режисури.

Об'єднані книжковою палітуркою ре-
альні подорожі сучасною музично-театральною
культурою утворили вагомий культурологічний
інтелектуальний продукт. І читач, гортаючи
сторінки цієї цікавої не лише музикантові й те-
атралові книги, відтак здійснить свою власну
велику прогулянку оперними сценами Європи.

Дея цієї книжки постала зі спостережень за живим оперним театром Європи та є підсумком роздумів над тими процесами останніх 10–15 років, які так різко змінили його обличчя. Зміни, що сталися, не схожі на природну еволюцію, але мають характер вибуху. З позицій народженого нового театру творчість його безпосередніх попередників — таких режисерів, як В. Фельзенштейн, Б. Покровський, Ж.-П. Поннель, Ф. Дзеффіреллі, являють собою приклад досконалої гармонії, вищої єдності музичного й театрального складників оперного синтезу. Їхні безпосередні послідовники заявили про себе як про одноосібних творців нового феномену — сучасного оперного спектаклю, включно з його концепцією, епатажним зовнішнім виглядом, трансформованою на свій штиб сюжетною канвою.

Як і всі явища культури, що народжуються внаслідок вибуху, режисерський оперний театр на сьогодні виглядає аж ніяк не сталим. Він не вільний від суперечностей і крайнощів, а до того таки не цілком посів місце традиційнішого театру. Є як його прихильники, так і безоглядні невизнавці й поміж глядачів, і серед самих театральних діячів. Проте вже зрозуміло, що Опера остаточно стала Театром. І цей виниклий наново музичний театр не схожий на ту оперу, яка існувала протягом двох попередніх століть, починаючи від становлення романтичного репертуару і до спектаклів, народжених класиками оперної режисури другої половини ХХ ст.

Цей новий оперний театр я побачила на європейських оперних фестивалях, на котрі

потрапила завдяки газетам «Дзеркало тижня» й «День», журналу «Музика», російському журналу «Музична академія». На їхніх сторінках оприлюднено деякі розвідки, що слугували підготовчим матеріалом до книжки. Хочу подякувати людям, без яких ця книга ніколи б не з'явилася. Це журналісти й музикознавці Марина Нестьєва і Юрій Корєв (обоє з Москви), журналісти Світлана Короткова, Ганна Шеремет, Тетяна Поліщук, Ольга Голинська (усі з Києва). Важливою спонуюкою до роботи було спілкування з моїми учнями. Так, з Аделіною Єфіменко ми протягом кількох років разом відвідували та обговорювали спектаклі Баварської державної опери. Важливою була й постійна підтримка творчих ініціатив і заходів, що її надає Національна музична академія ім. П. Чайковського, де я працюю вже понад чверть століття.

І останнє. Моя любов до оперного театру, розуміння його специфіки, знання деяких таємниць, пов'язаних з появою нових творів, ніколи б не реалізувалися такою мірою, якби поруч зі мною не було настільки яскравої й самобутньої творчої особистості, як композитор Віталій Губаренко. Він пішов із життя якраз тоді, коли новий оперний театр тільки-но народжувався. Проте одним зі спектаклів-провісників цього нового, безумовно, стала постановка на одеській сцені опери-балету В. Губаренка «Вій». Ця книжка є даниною пам'яті моєму чоловікові й творчому наставнику, автору тринадцяти оперних партитур, більшість із яких мали активне сценічне життя.